

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לה עמוד ב

אמר רב שמואל בר בידרי אמר רב ואמרי לה אמר ר' אחא אריכא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב מנשיא אמר שמואל: תפילין מאימתי מברך עליהן? משעת הנחתן. איני? והא אמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן! אביי ורבא דאמרי תרוייהו: משעת הנחה ועד שעת קשירה.

תוספות מסכת מנחות דף לה עמוד ב

משעת הנחה ועד שעת קשירה - מכאן היה מדקדק רבינו אליהו שצריך אדם לקשר תפילין בכל יום ור"ת מפרש דאין צריך ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דחולין (דף ט. ושם) דצריך אדם שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה ורב יהודה אמר אף קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואידך הני שכיחן פי' וצריך ללומדן לפי שתמיד צריך להן ואי בעי למקשר קשר של תפילין בכל יום איכא דשכיחא טפי ומיהו בקונטרס פי' שם איפכא הני שכיחן קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואין צריך ללמוד שמנעוריו בקי בהן וכמו שפירשתי נראה דאדרבה כתב ושחיטה שכיח טפי מכולהו ועוד מדקדק ר"ת דהך קשירה לאו ממש היא מהא דחשיב בריש פ' בתרא דעירובין (דף צז. ושם) קשר של תפילין קשר של קיימא ואם היה צריך להתיר ולקשור בכל יום אם כן לא הוי של קיימא ומשעת הנחה עד קשירה דהכא מפרש ר"ת דהך קשירה היינו ההדוק שמהדקו ומצמצמו בראשו כמו שליא קשורה בולד דנדה (דף כו:) לאו קשורה ממש היא וכמו קשורה בו ככלב ולפירוש רבינו אליהו הוה ליה למימר משעת קשירה ועד שעת הנחה ויש ספרים שכתוב כן ומסתברא כדברי ר"ת בתפילין של ראש וכדברי רבינו אליהו בתפילין של יד דכתיב בשל יד וקשרתם לאות על ירך דמשמע דכל שעה שמניח צריך לקשירה תדע דלקמן (דף לז.) דריש ר' נתן הנחה בשמאל מדכתיב וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ואם היה קושר תחילה ואח"כ היה מכניס בזרוע אם כן היכי דייק מינה דהנחה בשמאל ועוד אמרינן בפרק אין מעמידין (ע"ז לט.) מעשה באשה אחת שהיתה נישאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין בזרועו משמע דתמיד היתה עושה כן ואפילו לספרים שכתוב בהם קומעת מכל מקום רוצה לומר שהיתה קושרת לו כעין קמיע ולפי שאין נוח לקשור ביד אחת היתה מסייעת לו תדע דלא קאמר שהיתה מסייעה לתפילין של ראש דתפילין של ראש ודאי אין צריך לקשור בכל יום דלא צוותה תורה לקשור כל שעה וקשר שלה הלכה למשה מסיני והכי גמירי דליהוי קשורין תמיד והשתא קשירה דשמעתין קשירה ממש דבשל יד מתחיל לברך חוזרני לומר דתפילין של יד נמי לא בעו קשירה בכל יום דבפרק בתרא דמקוואות (מ"ג) קחשיב קשרים דאין צריכין שיבואו בהן המים תפילין של ראש בזמן שהיא חוצה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת פירוש חוצה כמו אוצא דטבעות ידיו דתוספתא דמקוואות דהקשר מיהדק שפיר בזמן שאינה עולה ויורדת דיד היינו לפי שיש קושרים ראש הרצועה באמצע זו בזו שאינה יכולה להרחיב ולעלות ולירד ויש מסבבים הרצועה שמשובבת בקשר העשוי בראשה שהרצועה נתחבר בקשר ועולה ויורדת ומדקאמר כשאינה עולה לא חייץ וא"צ להתירו בשעת טבילה ש"מ קשר של קיימא הוא, מ"ר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן כה

סעיף יא

יח אחר שקשר של יד על הזרוע, יניח של ראש (לח) <ט> קודם שיכרוך [יב] הרצועה סביב הזרוע. ויש מי שאומר (לט) שאסור <י> להוציא תפלה של ראש [יג] מהתיק עד שתהא תפלה של יד (מ) מונחת. הגה: ואף אם שניהם לפניו חוץ לתיק, (מא) יט לא יתקן לפתוח התפלה של ראש עד אחר הנחה של יד (מהר"א ומהר"י בן חביב). יש מי שכתב להניח של יד מיושב, ושל ראש מעומד (אגור בשם הזוהר סימן פ"ד) (ובמדינות אלו כ לא נהגו כן, אלא (מב) שתיהן [יד] מעומד).

משנה ברורה סימן כה ס"ק לח

(לח) קודם שיכרוך - הטעם [מד] כיון שברכת להניח חוזרת גם על של ראש כנ"ל בס"ק ל"א וכ"ש להמחבר לעיל בס"ה דס"ל דאינו מברך אלא אחת ע"כ ימעט ההפסק בכל מה שיוכל והכריכה סביב הזרוע אינה מעיקר הדין ע"כ טוב לאחר אותה עד שיניח של ראש ובספר כוונות האר"י ז"ל כתוב שהיה נוהג לכרוך השבעה כריכות סביב זרועו תחלה [אבל] [מה] לא הג' כריכות שעל האצבע [מפני שהוא סובר כיון דלכתחלה גם הכריכות הוא מצוה לפיכך אין זה הפסק [מו] וכן המנהג בכ"מ ועיין בתשובת משכנות יעקב סימן כ"ח דעתו ג"כ כמנהגנו לכרוך קודם על הזרוע לחיזוק דבלא"ה לא מתקיים ואינו נקרא קשירה ע"ש כתב בספר מ"מ אם שמע קדיש וקדושה אחר שבירך על של יד ואם יכרוך לא יהיה לו פנאי להניח ש"ר ולענות יניח ש"ר קודם הכריכות [מז] אם יכול להדק במקצת שלא ימיש התש"י ממקומו:

נפש הרב לקוטי הנהגות דף קה

תפילין: א] כשהניח השל יד היה כורך הכריכות שעל גב האצבע קודם שהניח השל ראש, כי היה חושש לדעת הסוברים שהכריכות שעל האצבע מהוות חלקי-עצמי מקינים מצות הנחת תפילין של יד, ובעיני שכל זמן שבין עיניך יהיו שנים. ורבינו הזכיר שהיא סברת הרב משכנות יעקב (סיי כ"ט). [וכן היה מנהג ליובאוויטש באירופה, כמבואר בקונטרס אשכבתא דרבי.] ופעם - סיפר לנו רבנו - היה בעה"ב אחד נוכח בשעה שהניח רבנו תפילין, וראה איך שהוא עושה שלא כמנהג העולם, לכרוך אף את הכריכות שעיג האצבע קודם שמניח את השל ראש, ושאלו על כך. וענהו רבינו - כן, שכחתי, כי לא רצה לבלבלו בהסברת מחלוקת הראשונים (שהזכיר המשכנות יעקב הנייל) אם ענין הכריכות שעל האצבע שנוכר בגמי מנחות הוא רק פרט בשעור של אורך הרצועות, או שהוא חלק ממצות הנחת התפילין.

ב] עמ"מ (סיי כ"ז ס"ק ט"ז) לענין צורת הדלית: רבנו הקפיד שיהיה הקשר נראה כדלית, ולא כריבוע (כמנהג הספרדים), ומשייך הרמב"ם (פי"ג מתפילין הי"ג) שיהיה קשר מרובע, פירשו רבנו דר"ל שיהא אורך שני קוי הדלית (נהג שמלמעלה והרגל הימנית) שוים זה כזה, אך לא שיהא בצורת רבוע. [וכ"ה במשנה ברורה שם ס"ק רל"ג, דכן מכוון

משכנות

אורח חיים

יעקב

כט

ואילן ועדיון לו תרין פקודין דירושלמי. איבו מימינה ושמאלה דמחמין ענפין מתפרדין וצגין דמסערה דימינה ושמאלה שתיס דבר חלקים לריך לצרכה עלי תרין צרכאן חד להניה על שיי וחד על מלות על שיר ואם סה צינחיס מצרך על של ראש שתיס. אבל מסערה דעמודא דאמנעיתא עליהו אמר אחת דיבר חלקים ולא לריך חלה צרכתא חדא כ"י והאי איבו א"י דיבר כ"י זה לריך דאיבו יום שבת זכור ושומר ד"ה לריכין לייחדא לגבי ולמעבד לון חד כ"י אבל מסערה דימינה ושמאלה אינון תרווייהו תרין פקודין כ"י ובג"ד מחלוקת דאיבו בין הצרין בתפילין ושאר פקודין צימינה ושמאלה איבו כ"י כ"י מקלת המאמר המוערך לדון זה ומצוה צו מחלוקת אם לצרך צרכה א"י או שתיס וד' רשבי ז"ל ענמו לצרך צרכה א"י אך מ' קלת מדי ז"ל לדעה זו הן מצוה א"י ולדעה המצרכין שתיס הן צ' מלות וא"כ ה"ל קי"ל כסתם משנה דתש"י אינה מעכבת כ"י ששתי מלות הן. ויש עוד מאמר א"י צוהר חדש צענין זה ואין רלוני להאריך כי אין לנו עסק בנסחרות וחלילי לנו להכריע בדבר מדעתינו רק כ"י זאת להביא ראיה שיש יסוד מוסד גם לדי המצרכין שתיס ולא דבר רק הוא. ואולי כיון לה הרב מהר"ן חביב ש"י הבי"ש שמקובל א"י הראש לו מאמרי מזהר ומשמעין לצרך שתיס אך נראה שלא כיון לה ש"כ היה כותב שהיא מחלוקת מפורשת ולא רק משמעות לבד וגם מצוה ש"י רשבי"ל להדי לצרך א"י ועי"פ צמ"ש יש סמך למצרכים שתיס למאי דק"י"ל צ' מלות הן לכן נראה שאין למחות ביד הנהגין לצרך שתיס לשנות מנהגם המיוסד עפ"י גדולי ארפת כי אלו ואלו ד' חלקים חיים ומלך עולם ומ"ש הגר"א ז"ל להכריע מהחיים וירושלמי דא"י כשהוא לוצין מצרך להניה כ"י ולג"י שלפניו צירושלמי על מלות. וכבר כתבתי מהירושלמי דפי ה"ק דמשמע דמצרך שתיס וכתוספתא לא נחית להכי דלא מיירי רק מצרכת העושה תפילין לענמו ולחתיים וכשהוא לוצין כ"י עי"ש וקאי על ש"י לבד. גם מ"ש מהתוספתא דמפריש תרומה מעשר. וחלה מצרך צרכה א"י לכולן אף שכל א"י מצוה צפ"ע. יש לתרן דהא ע"כ אנו רואים שתקנו חכמים גוסה צרכה לש"י שלא כגוסה ש"י גם ד' תוספתא זו ל"ע למאי דק"י"ל כ"י צמ"ש כוכב גבי היו לפניו מלות הצרכה דמצרך על כ"י א"י ולא כתי"ק דא"י מצרך על המלך כ"י וא"כ דילמא התוספתא כתי"ק מיירי ול"י יהודה דס"ל כל מצוה ומצוה לריך לצרך מניין צרכתא אפשר דה"י בתפילין שהן צ' מלות. ולג"ע צדכר :

הבידוק צרוע וכ"י הרא"ש שתיכף אחר הבידוק הניח ש"י שלא להפסיק בין ש"י לש"י צרכה. ויש לעיין צדכר דהא קרא כ"י וקשרתם לאות על ירך. וא"כ נבי דמפרשין קשירה בידוק ולא כ"י ר"א ז"ל שהיה מלריך לקשור בכל יום עכ"פ נראה שלריך בידוק גמור בצופן שיתקיים תדיר על ה"ד כמו הגחם ש"י כן בידוק ש"י ובצ"א"ה וודאי נראה דלא מיקרי קשירה כיון דאין מתקיים כלל וא"כ לריך עכ"פ כריכה קלת עם הבידוק דצרכה לחוד נראה צדכר דאין מתקיים ותיכף מתפרש וכו"כ הולך אנה ואנה. ואולי הרא"ש ז"ל היה כורך קלת סביב הבידוק בצופן שה"י מתקיים ומקיים מלות וקשרתם. אבל לפי מהבנינו עיקר הקיום והחזוק ע"י הכריכה שעל הצרוע ול"ע לעי"ד אם יקדים להניח ש"י קודם כל הכריכה שח"ל עדיין לא קיים מלות קשירה וקרא כ"י וקשרתם וכד' רב"ז לעו"פ. וגדולה מזו מ' צמ"י כ"י צשיעור רלוטה של יד צמ"ס רמז"ס ור"י"ק שימתח רלוטה על הצבע אמנעי ויכרוך ג' כ"י ויקשור עי"ש ומפרש"י ג"כ סוגי' הגמ' קטור ליה ומחלית ליה ושיעורא דא"י הוא ומ' דמשיקר קשירה הוא ואם נפסק תוך שיעור זה פסול דצענין קשירה תמה כדאיחא צמ"ס ומצוה צמ"י ל"צ צמ"י צמ"ס סה"ת וצמ"ס הרמז"ס ומ' דס"ל דכריכה וקשירה זו היא מלות וקשרתם ושיעורא מדא"י חלל ד' העור ז"ל דרק מה שמקוי ממנה הצרוע חסור לקשור ולתפור אבל מה שקושר סביב הצרוע לא עי"ש ומ' שהיא עפ"י ד' הרא"ש ז"ל שם ש"י ומיירי צרועה המקפת הראש והצרוע כ"י וצמ"ס נסתפק שם כ"י הרא"ש ז"ל אם כוונתו גם על כריכות הצבע כ"י וד' העור מוכיחין יותר על ד' הרא"ש שכוונתו דווקא על היקף הצרוע לבד וכן מ' דקדוק ל' הרא"ש ז"ל ש"י ומיירי צרועה המקפת כ"י מ' דממעט דלא מיירי בכל שיעור אורך הרלוטה עד הצבע לרדא דל"כ מאי אחי לאשמעינן. וא"כ נראה דהעור והרא"ש ז"ל לשעתם דמקיימין מלות קשירה צרכה הצרוע והבידוק לבד ולכן הניח תיכף אח"כ של ראש חלל לדי סה"ת והרמז"ס ז"ל למלות קשירה היא צרכה האצבע וקשרתה וצענין צמ"י קשירה תמה ח"כ כ"י שלא כרך כראוי לא קיים עדיין מלות וקשרתם ולריך לכרוך קודם ש"י וא"כ יניח של ראש וכן המנהג וכ"כ צמ"ס הרא"ש ז"ל וצמ"ס סה"ת כ"י הרא"ש ז"ל וצמ"ס ל"ג פ' כ"י סה"ת והרמז"ס ולי"ע לעי"ד. ועי"י צמ"י ש"ס :

ל) **שאלה** אם צריך לברך על התפילין בכל עת שממשמש בהן : **תשובה** הנה צדק דכל זמן שמיניחן מצרך עליהן א"י צמ"י רבנן דצ"ר א"י כל חימת דמשמשי צכו מצרכי. ופירש"י ותוסי וכמה גדולים כפשוטו משום שחייב אדם למשמש צדן כ"י היו מצרכים על המשמוש וכתבו התוספות שהיו מצרכין לשמור חוקין והקשה ר"ג ז"ל דהו דווקא למ"ד לילה לאו זמן תפילין וכמ"ד בחוקת תפילין הכתוב מדבר וכדא"י צירושלמי ולא שייך זה במשמוש ולפיכך כ"י שהיו מצרכין לשמור תפילין כ"י ודבריו ל"ע דהיכן מליגו מצוה מפורשת צזה א"י משום דילפינן מלין אטו נימא דגם כה"ג צ"ן היה מצרך כל שעה שממשמש צו שלא יסיה דעתו ממנו וד' תוסי' נראה יותר שהיו מצרכים ג"כ כמ"ד בחוקת תפילין הכתוב מדבר והרי מצוה מפורשת לשמור חוקות התפילין ובכלל שמורה זו ג"כ לשמור קדושתן מהיבסה הדעת ושלא יזונו ממקומן וכל שמירה צמ"ס. וכן וכהי' לכם למשמרת גבי פסח לביקור ד' ימים ולי' שמירה מורה ג"כ על צדיקה שלא יבא לידי פסול או מום. וגבי תפילין גופא דרשינן צמכילתא ושמרת אח החוקה כ"י מגיד שתפילין לריכין צדיקה כ"י עיין צמ"י ס"י ל"ע שהביאו ג"כ. וכולהו תגאי דמלרכי צדיקה ס"ל בחוקי תפילין הכתוב מדבר. הרי דלי' שמירה היא צדיקה וגם שמירה זו מהבי"ד או מהזכר בכלל ולהכי מצרכי דמלוח מפורשת היא כמו צני מערבא דמצרכי צחר דמסלקי והו סברי לילה לאו זמן תפילין דהא ר"א רצן לא גילה לכן זה דהא א"י לרבינא לשמן קא צעינא צבה דלא סליק תפילי צחר דחשיך וסי' תלמידו דלהלכה ס"ל לילה לאו זמן תפילין רק רבינא בדין מדעתי' דרז אשי דלאו לשמן קא צני וס"ל להלכה ואין מורין כן וא"י חזיתי' לדעתיה אבל רבנן דצ"א לא כצ"ו

בח) **שאלה** מי ששח בין תפלה לתפלה מה דינו : **תשובה** ז"ל הבי"א. פי' רש"י ז"ל ולא בירך על ש"י כ"י מ' דהמצרך על ש"י אין בידו עבירה. וכ"י הבי"א שאין כן ד' כל הפוסקים. וגי' שרשי"ל ז"ל פי' כן לפי שיעור דמפי' סה מצרך שתיס היינו על ש"י וש"י ומימרא דר"י צמ"ס וכן סוגי' דצרכות ודוחק להשי"י ז"ל לאוקמינהו בעבירה וכמ"ל. לפירש"י ז"ל יוחא דרשות בידו לסוח ולצרך שתיס ואין עבירה בידו כ"א כשסח ואינו מצרך. ומ"ש דר"מ דעכ"פ גורס צרכה שא"ל דאסור. י"ל דאטו המפריש תו"מ וחלה שולח צרכה א"י חסור להפסיק ציניהן ולצרך על כל א"י א"י וכיון דכל א"י מצוה צפ"ע היא. ומ"ש מהך דיומא פ' צ"ל לו וצ"י אלו נאמרין עי"ש. ונראה לכאורה שיש מחלוקת צזה דלהד שיעורא ה"ל דלא מייתי ס"ת אחרונה משום פגמו של ראשון וכ"כ העור צהדי ס"י קמ"ד כהך שיעור וז"ל אין קורין לאדם א"י צמ"י ס"ת משום פגמו כ"י וכ"כ צמ"י צמ"ס הרמז"ס וא"כ אין ק"י על רש"י ז"ל. אבל ד' כל הפוסקים דהשיחה והכפסק צענמו עבירה היא ולא משום צרכה לבד ולכן כ"י צ"י צמ"ס תיחא דאפילו צמ"י שאין מצרכין אין להפסיק. וכן מצוה צ"י הוצי"ק וז"ל ולריך דלא לאפרשה צמ"י צענמו כ"י וצמ"ה דוכתי' שאסור להפריד ח"י צין הדצקים :

כט) **שאלה** תפילין מאימתי מברך עליהן ומה היא הקשירה : **תשובה** צמ"י מנחות איחא תפילין מאימתי מצרך עליהן משעת כהנה עד שעה קשירה ופי' הרא"ש וכו"כ ז"ל שוכח